

Ivanovski proti Bývalé Jugoslávské republice Makedonii, rozsudek ze dne 21. 1. 2016 - Nespravedlnost lustračního řízení vedeného proti předsedovi Ústavního soudu způsobená poznámkami premiéra učiněnými během řízení

Stěžovatel: Ivanovski

Žalovaný stát: Bývalá Jugoslávská republika Makedonie

Číslo stížnosti: 29908/11

Datum: 21.01.2016

Článek Úmluvy: čl. 6
čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: nestranný soud, nezávislý soud, respektování soukromého života, spravedlivý proces

Český právní řád: zákon č. 279/1992 Sb., o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků Policie České republiky
zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech

Významnost: 2

Nespravedlnost lustračního řízení vedeného proti předsedovi Ústavního soudu způsobená poznámkami premiéra učiněnými během řízení

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí ESLP patří do skupiny těch, která řeší mimo jiné otázku tvrzeného porušení čl. 8 Úmluvy v souvislosti s dopady odvozovanými z aplikace tzv. lustrační legislativy přijaté některými státy Evropy po té, co v nich byl nastolen režim demokracie a jejich instrumentů v závěru dvacátého století (srovnej např. rozsudek ve věci Soro proti Estonsku, stížnost č. 22588/08). Lze mít za to, že rozhodování Soudu je v tomto smyslu konzistentní.

I v nyní prezentované věci Soud dovodil, že lustračními opatřeními byla porušena práva na respektování soukromého života stěžovatele, kdy podle Soudu byl zasažen celý jeho soukromý život.

Při zkoumání otázky legitimního cíle, Soud připomněl, že lustrační opatření byla v předmětném státu

přijata (až) šestnáct let po nastolení demokracie, což může dát vzniknout obavám o jejich skutečném účelu (především např. politickém). Přesto byl soud s ohledem na prostor pro uvážení ponechaný smluvním státům ochoten akceptovat, že zásah v předmětné věci sleduje legitimní cíl ochrany státní bezpečnosti.

Soud však shledal, že vlastní zásah do práv zaručených čl. 8 Úmluvy tak, jak vyplynul z lustračního řízení v dané věci, byl nepřiměřený legitimnímu cíli, o který bylo usilováno, tj. že účelem lustračního zákona bylo dočasné vyloučení osob z výkonu veřejné moci, které spolupracovaly s bývalým komunistickým režimem, a kterým se proto nedá plně důvěřovat v demokratické společnosti. Soud ovšem současně vyslovil, že není přesvědčen, že tento účel je podporován u tak dalekosáhlých omezeních v pracovním životě, která mezi jiným prakticky znemožnila stěžovateli výkon jeho povolání. Současně poukázal na to, že lustrační zákon byl přijat šestnáct let po té, co předmětný členský stát přijal svoji demokratickou Ústavu. V této souvislosti Soud poukázal na skutečnost, že každá hrozba, kterou mohly osoby podléhající lustraci představovat pro nově vznikající demokracii, musí být přiměřeně snižována s odstupem času.

Soud konečně uzavřel, že není přesvědčen, že po dvaceti sedmi letech po ukončení spolupráce s tajnou policií stěžovatel stále představuje takovou hrozbu demokratické společnosti (pokud vůbec nějakou), která by mohla ospravedlnit zásah ve formě pětiletých rozsáhlých omezení jeho profesních aktivit a s tím spojené stigma kolaboranta, které bude muset nést dokonce déle.

Lze mít za to, že i v posuzované věci nelze přehlédnout nabízející se paralely s problematikou tzv. lustrací v České republice, která je odrazem právní úpravy, kterou přinesl zákon č. 451/1991 Sb., ve znění změn a doplňků, kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích, resp. zákon č. 279/1992 Sb., ve znění pozdějších změn a doplňků, o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků Policie České republiky a příslušníků Sboru nápravné výchovy České republiky. Skutečností totiž je, že součástí mnohdy kritického nazírání, a to jak ze strany mezinárodních institucí (např. příslušné komise Rady Evropy, Správní rady Mezinárodního úřadu práce, Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva, apod.), tak tehdejší mediální oblasti a právní literatury, na právní úpravu, kterou tyto předpisy přinesly, je zhusta i skutečnost, že ač jejich platnost byla původně omezena datem 31. prosince 1996, pozdějšími novelami byla prodloužena do 31. prosince roku 2000, načež omezení jejich platnosti bylo zcela vypuštěno.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl soudcem Ústavního soudu mezi lety 2003 a 2011, kdy byl předčasně propuštěn na základě nesplnění podmínek pro výkon veřejné funkce podle lustračního zákona. V průběhu lustračního řízení a v době svého propuštění vykonával funkci předsedy tohoto soudu.

Dne 22. ledna 2008 makedonský parlament schválil lustrační zákon, který vstoupil v účinnost o osm dní později. Lustrační zákon zavedl požadavek nespolečné spolupráce se státními bezpečnostními složkami v období mezi lety 1944 a 2008 jako dodatečnou podmínku pro výkon veřejné funkce. Všechny osoby, které již vykonávaly veřejnou funkci, byly povinny předložit prohlášení o nespolečné spolupráci se státní bezpečností ve vymezeném období. Lustrační zákon dále podmínil vznik lustrační komise, která začala vykonávat svou činnost v březnu 2009 a jejímž posláním bylo přezkoumávat pravdivost prohlášení veřejnou funkci vykonávajících osob. Rozhodnutím ze dne 24. března 2010 Ústavní soud, jehož předsedou byl stěžovatel, prohlásil některá ustanovení lustračního zákona za protiústavní, včetně ustanovení týkající se publikace jmen kolaborujících osob v úředním věstníku či automatické lustrace osob, které nedodaly požadované prohlášení. Po novele lustračního zákona Ústavní soud opět prohlásil několik nově schválených ustanovení za protiústavní a uvedl, že novelou došlo k obcházení jeho dřívějšího rozhodnutí. V září 2015 vstoupil v platnost nový lustrační zákon rušící

předešlý, podle něhož by měla být probíhající řízení ukončena v průběhu dvou let a lustrační komise není oprávněna zahájit nová řízení. Podle části třetí tohoto zákona osoba, vůči které byla prokázána kolaborace, je vyloučena z výkonu veřejných funkcí na dobu pěti let od data nabytí pravomocnosti rozhodnutí lustrační komise.

V září roku 2009 předložil stěžovatel prohlášení o nespolupráci lustrační komisi, nicméně na základě přezkoumání pravdivosti takového prohlášení bylo zjištěno, že v souvislosti s osobou stěžovatele jsou ve státním archivu dochovány záznamy z místní pobočky státní tajné policie. V období okolo 15. září 2010 začala různá média navzdory tajnému řízení u lustrační komise, informovat veřejnost o tom, že komise údajně označila soudce Ústavního soudu za kolaboranta, přičemž v dalších dnech se začala média dohadovat, že se jedná o předsedu soudu. Lustrační komise dne 21. září 2010 zprávou označenou za přísně tajnou seznámila stěžovatele se závěrem, že jeho prohlášení není v souladu s důkazy, které má k dispozici, a informovala stěžovatele o možnosti podat do pěti dnů své vyjádření k této zprávě. Zároveň došlo k projevům zejména vládnoucí politické strany, která se ostře vymezovala vůči postupu Ústavního soudu v souvislosti s lustračním zákonem a uvedla, že jsou přesvědčeni, že Ústavní soud chce spoutat makedonskou demokracii a držet ji v zajetí sítě upletené bývalými kolaboranty. Dne 24. září 2010, když lustrační řízení dosud běželo, předseda vlády zveřejnil otevřený dopis, ve kterém prohlásil, že lustrační komise zjistila, že člen Ústavního soudu spolupracoval se státní bezpečností a stál za soudními rozhodnutími nařizujícími zrušení některých vládních legislativních reforem.

Ve složce bývalé státní policie týkající se osoby stěžovatele byly dokumenty prokazující výslech stěžovatele v roce 1964 v souvislosti s jeho zapojením do nacionalistické skupiny, přičemž stěžovatel byl následně předvolán k výslechu a registrován jako spolupracovník státních bezpečnostních složek pod pseudonymem Lambe. Ve spisu je uveden, kromě pseudonymu Lambe, také pseudonym Lamda. K deregistraci spolupracující osoby došlo v roce 1983.

Na veřejném jednání lustrační komise dne 27. září 2010 stěžovatel popřel pravost kompromitujících dokumentů, přičemž poukázal na to, že v období, kdy byl policií donucen ke spolupráci, byl nezletilým studentem, a že tato epizoda jeho života byla zneužita. Dne 29. září 2010 lustrační komise rozhodla, že stěžovatelovy námitky jsou nedůvodné a že stěžovatel nesplňuje podmínky pro výkon veřejné moci. Rozhodnutí poukazuje mimo jiné také na to, že stěžovatel státní bezpečnosti poskytoval údaje o studentech, jejichž aktivity byly sledovány z politických důvodů a jak vyplývá ze dvou platebních stvrzenek, bylo mu v roce 1965 za spolupráci zapláceno.

Stěžovatel požádal o přezkoumání rozhodnutí lustrační komise, ale jeho žádost byla správním soudem zamítnuta a stejně tak bylo zamítnuto i jeho odvolání k Nejvyššímu soudu. V dubnu 2011 byl z funkce předsedy Ústavního soudu odvolán a vyloučen z možnosti zastávat veřejné funkce na dobu pěti let.

RELEVANTNÍ NÁRODNÍ PRÁVO

Dne 22. ledna 2008 makedonský parlament schválil lustrační zákon, jehož relevantní ustanovení zakotvují následující:

V části 2 je obsažen zákaz výkonu veřejné funkce pro spolupracovníky s tehdejšími státními bezpečnostními složkami, přičemž tato podmínka je splněna, pokud dotyčná osoba nebyla v období od 2. srpna 1944 do vstupu zákona v platnost vedena jako tajný spolupracovník nebo tajný informační pracovník ve složkách státní bezpečnosti.

V části 5 je uveden výčet veřejných funkcí, kterých se předmětný přezkum týká, včetně prezidenta republiky, členů Parlamentu a soudců, dále také státních zástupců, notářů a mnoha dalších funkcí.

Části 14 a 15 obsahují ustavení lustrační komise jako nezávislého orgánu financovaného ze státního rozpočtu, který se skládá z jedenácti členů volených Parlamentem na dobu pěti let.

Ústavní experti Rady Evropy z tzv. Benátské komise vyjádřili své obavy týkající se průběhu řízení o lustračním zákoně před Ústavním soudem v dopisu ze dne 17. prosince 2012, přičemž poukázali na dlouhou dobu, která uplynula od nastolení demokracie po zavedení lustračních opatření, což může zvýšit nejistotu týkající se jejich skutečných cílů. Dále v dopisu dali najevo pochybnosti týkající se doby, na kterou se lustrační zákon vztahuje, tedy na spolupráci od roku 1944 a také na činy spáchané po ukončení vlády totalitního režimu, a konstatovali, že by politické či ideologické důvody neměly podmiňovat vznik lustračních prostředků jako způsobu, jak stigmatizovat a diskriminovat politické oponenty. Na závěr upozornili na to, že jméno osoby, která je podezřelá ze spolupráce se státní bezpečností, by mělo být uveřejněno až po konečném rozhodnutí soudu, neboť jedině tak lze takový zásah do pověsti této osoby považovat za přiměřený prostředek „nezbytný v demokratické společnosti.“

Zároveň ve zprávě Evropské komise týkajícího se Bývalé jugoslávské republiky Makedonie z 9. listopadu 2010 Evropská komise uvedla, že situace týkající se reakce premiéra a dalších politiků na rozhodování Ústavního soudu zakládala obavu o nátlaku, který byl vyvolán na nezávislost soudnictví.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY
2. Stěžovatel napadá podle čl. 6 Úmluvy celkovou nespravedlnost lustračních řízení.
3. Dále si stěžovatel stěžoval, že lustrační komise a soudy porušily zásadu nestrannosti a nezávislosti s ohledem na složení komise, na povýšení určitých soudců, kteří jeho případ rozhodovali, a na veřejný dopis premiéra, který odrážel politické vlivy vyvíjené vládou.
4. Podle tohoto článku stěžovatel také namítá porušení principu rovnosti zbraní a principu sporného řízení. Poukazuje na to, že na něj byl neustále vyvíjen tlak, aby neodhalil jisté informace, na druhou stranu ovšem měl málo času na přípravu argumentů a omezený přístup k důkazním materiálům.
5. Dále stěžovatel namítá nedostatek přístupu k soudu, když soud nesprávně zjistil fakta případu a na základě těchto skutečností chyboval. Poukázal také na to, že nemohl efektivně zpochybnit důkazní materiál svědčící proti němu, neboť byl postaven do nevýhodné pozice proti státu. Stěžovatel konstatoval také nahodilost při získávání důkazů a nedostatečné odůvodnění rozhodnutí. Na závěr stěžovatel namítal také porušení presumpce neviny a práva na obhajobu. (§ 113-115)
6. Přípustnost

...

1. K odůvodněnosti
2. Tvrzené porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu porušení přístupu k soudu

...

1. b) Hodnocení soudu
2. Soud poznamenává, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy zakotvuje „právo na soud, přičemž právo na přístup k soudu představuje jeden z jeho aspektů“ (viz Golder proti Spojenému království, č. 4451/70, rozsudek ze dne 21.2.1975, § 36). Rozhodnutí přijatá správními či jinými orgány, která sama o sobě nesplňují požadavky čl. 6 Úmluvy, musí být podrobena následné kontrole soudního orgánu, který má plnou soudní pravomoc, včetně možnosti napadené rozhodnutí na základě skutkových či právních otázek zrušit (viz Bistović proti Chorvatsku, č. 25774/05,

rozsudek ze dne 31.5.2007, § 48 a 53; a Merot d. o. o. a Storitve Tir d. o. o. proti Chorvatsku, č. 29426/08 a 29737/08, rozhodnutí ze dne 10.12.2013, § 49).

3. V této souvislosti Soud na úvod připomíná, že podle správního řádu byla možnost přezkumu správních soudů vymezena nejen na otázky právní, ale také na přezkum skutkového stavu, včetně přístupu k důkazním prostředkům. Pokud správní soud nesouhlasí s vymezeným skutkovým stavem napadeného rozhodnutí, může ho zrušit a vrátit k novému projednání, anebo, výjimečně, nahradit napadené rozhodnutí svým vlastním. Soud proto uznal správní soud za soud s plnou pravomocí pro účely čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Bistrovic, citováno výše, § 53; a Merot d. o. o. a Storitve Tir d. o. o., citováno výše, § 50).
4. Soud dále připomíná, že v případě lustračního řízení stěžovatele bylo rozhodnutí lustrační komise přezkoumáno správním soudem, a následně také Nejvyšším soudem. Bylo nařízeno jednání, na které byl na žádost stěžovatele pozván zástupce znalce. Soudy proto vykonávaly svoji plnou pravomoc nad otázkami skutkovými i právními, z čehož vyplývá, že v lustračních řízeních stěžovateli byl zachován přístup k soudu.
5. Stěžovatelovy argumenty o opaku se týkají získávání a přístupu k důkazním prostředkům spíše než přístupu k soudu. Přesto, z pohledu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, získávání důkazních prostředků není v působnosti Soudu, neboť tato povinnost je primárně určena vnitrostátním soudům. Na druhou stranu způsob získávání důkazních prostředků je aspektem, který může být relevantní v kontextu celkové spravedlnosti řízení (viz např. Elsholz proti Německu, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13.7.2000, § 66), a tato otázka je proto přezkoumána dále (viz § 131-151).
6. Soud proto neshledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v souvislosti s přístupem k soudu.
7. Tvrzené porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v souvislosti s nespravedlností řízení

...

1. b) Hodnocení soudu

2. Soud považuje za vhodné, aby v případech jako je tento, kde stěžovatel namítá nespravedlnost řízení a svá tvrzení dokládá různými vzájemně se podporujícími argumenty, která se týkají různých aspektů čl. 6 odst. 1 Úmluvy, Soud přezkoumal spravedlnost řízení jako celku. V takových případech Soud může shledat porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud řízení jako celek nesplňuje požadavky na spravedlivé projednání věci, i když každé takové pochybení, vnímáno jednotlivě, by Soud o takové nespravedlnosti nepřesvědčilo (viz např. Kinský proti České republice, č. 42856/06, rozsudek ze dne 9.2.2012, § 83-84).
3. Soud poznamenává, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy vyžaduje nezávislost a nestrannost soudů. Podle ustálené judikatury Soudu musí být existence nestrannosti pro účely čl. 6 odst. 1 podrobena subjektivnímu testu, ve kterém je zohledněno osobní přesvědčení a chování příslušného soudce, tedy, zda má soudce osobní předsudky či zda je zaujatý v konkrétní věci, a dále také objektivnímu testu, tedy zjištění, zda senát sám, i s ohledem na své složení, poskytuje dostatečné záruky pro vyloučení jakýchkoliv pochybností v souvislosti se svou nestranností (viz například Morice proti Francii, č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23.4.2015, § 73 a rozhodnutí v něm citovaná).
4. Co se týká subjektivního testu, osobní nezájatost musí být presumována, dokud není prokázán opak (viz Morice, citováno výše, § 74).
5. Objektivní test musí být podstoupen pokud, nehledě na soudcovo chování, existují skutečnosti, které mohou vyvolat pochybnosti o nestrannosti soudce. To znamená, že při rozhodování, zda v předložené věci je legitimní důvod pro obavu o nestrannosti soudce, stanovisko dotyčné osoby je důležité, avšak nikoliv rozhodující. Rozhodující je, zda tato obava může být objektivně ospravedlnitelná. V této souvislosti může i vystupování hrát určitou roli, jinými slovy „soud musí být nejen ustanoven, nýbrž musí být jako ustanovený také vnímán“. V sázce je důvěra, kterou soudy musí vzbuzovat v demokratické společnosti navenek (viz Morice, citováno výše, §

76 a 78).

6. Přesto, hranice mezi subjektivní a objektivní nestranností není nepropustná, neboť chování soudce může nejen naznačit objektivní pochybnosti o jeho nestrannosti ze strany nezávislého pozorovatele (objektivní test), ale také může také vzbudit pochybnosti o jeho vlastním přesvědčení (subjektivní test) (viz Kyprianou proti Kypru, č. 73797/01, rozsudek velkého senátu ze dne 15.12.2005, § 119). A tak v případech, ve kterých je obtížné získat důkazy pro zpochybnění soudcovy nestrannosti, požadavek objektivní nestrannosti nabízí hlubší a důležitější záruky (viz Pullar proti Spojenému království, č. 22399/93, rozsudek ze dne 10.6.1996, § 36).
7. Podobně jsou spjaty pojmy nezávislosti a objektivní nestrannosti (viz např. Findlay proti Spojenému království, č. 22107/93, rozsudek ze dne 25.2.1997, § 73) a je někdy obtížné je rozlišit (viz např. Bochan proti Ukrajině, č. 7577/02, rozsudek ze dne 3.5.2007, § 68).
8. Soud ve vztahu k předmětné věci uvedl, že co se týká subjektivní nestrannosti, neshledal žádný náznak jakéhokoli předsudku či osobní zaujatosti na straně soudců, kteří rozhodovali ve stěžovatelově věci.
9. Co se týká objektivního testu, ze stěžovatelových tvrzení vyplývá, že u něj skutečnost načasování povýšení dvou soudců, kteří rozhodovali v jeho věci, ve spojení s otevřeným dopisem premiéra, objektivně vzbudily pochybnosti o nestrannosti a nezávislosti soudů, které rozhodovaly v jeho věci.
10. Soud poukazuje na to, že předložená věc se týká lustračních opatření vůči předsedovi Ústavního soudu, a zdůrazňuje, že nedávná historie postkomunistických zemí ukazuje, že záznamy vytvořené bývalými státními bezpečnostními složkami mohou být užity jako nápomocné prostředky pro politické či jiné účely (viz Joanna Szulc proti Polsku, č. 43932/08, rozsudek ze dne 13.11.2012, § 88).
11. V této souvislosti Soud uvádí, že před a v průběhu lustračního řízení proti stěžovateli proběhla výměna ostře se vymezujících prohlášení mezi vládou a některými ministry na jedné straně, a Ústavním soudem na straně druhé. Z jejich obsahu vyplývá, že ke kritickým prohlášením k počínání Ústavního soudu oponenty vedlo rozhodnutí nejprve suspendovat a dále zrušit některá ustanovení lustračního zákona. Dále mohlo ovlivnit názor vládnoucí strany také to, že většina soudců Ústavního soudu byla jmenována do funkce předchozím prezidentem, jehož strana je od roku 2006 v opozici, přičemž Ústavní soud zrušil i ustanovení dalších zákonů současné vlády.
12. Mezi všemi prohlášeními Soud zejména vyzdvihuje význam otevřeného dopisu premiéra ze dne 24.9.2010, tedy z doby, kdy lustrační řízení proti stěžovateli stále probíhalo u lustrační komise. V tomto dopisu předseda vlády užil počáteční zjištění lustrační komise, aby označil stěžovatele za kolaboranta tajné policie, který byl tím, kdo stál za rozhodnutími Ústavního soudu zrušujícími množství legislativních reforem jeho vlády.
13. Soud poznamenává, že čl. 6 Úmluvy se nevěnuje výsledku řízení, ale zaručuje spravedlnost v řízeních samotných (viz Kinský, citováno výše, § 112). Proto není důvod k úvaze, zda a nakolik měl dopis předsedy vlády vliv na výsledek lustračního řízení (viz mutatis mutandis, Sovtransavto Holding proti Ukrajině, č. 48553/99, rozsudek ze dne 25.7.2002, § 80, a Kinský, citováno výše, § 94 a 112). Je dostačující poznamenat, že lustrační řízení skončilo v neprospěch stěžovatele a že, v souvislosti s tímto závěrem a způsobem, jakým byl utvořen, dopis předsedy vlády byl ipso facto neslučitelný s pojmy nezávislý a nestranný soud podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz mutatis mutandis, Sovtransavto Holding, citováno výše), přičemž je nutné toto vnímat tak, že v sázce není opravdový důkaz o vlivu či tlaku na soudce, nýbrž důležitost vystupování navenek jako nestranného orgánu (viz Kinský, citováno výše, § 98).
14. Soud proto nepovažuje stěžovatelovy obavy o nestrannosti a nezávislosti správního a Nejvyššího soudu v předmětné věci za nedůvodné, subjektivní či neoprávněné (viz Sovtransavto Holding, citováno výše, a Kinský, citováno výše, § 94 a 99).
15. Tento závěr Soudu je umocněn názorem Evropské komise, která ve své zprávě o pokroku ze

dne 9. listopadu 2010 shledala, že lustrační řízení proti stěžovateli dalo vzniknout obavám o tlaku na nezávislost soudnictví.

16. Výše zmíněné úvahy jsou proto dostačující, aby Soud mohl uzavřít, že předmětná řízení jako celek nesplňují podmínky práva na spravedlivé projednání věci. Soud proto nepokládá za nutné se zabývat dalšími stěžovatelovými argumenty, jako například těmi týkajícími se kariérního postupu soudců, kteří rozhodovali v jeho věci.
17. Z toho vyplývá, že v předmětné věci došlo k porušení čl. 6 odst. 1.

...

1. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

...

1. Přípustnost
2. K námitce týkající se lustračních řízení

...

1. b) Hodnocení soudu

...

Proto Soud uzavírá, že stěžovatel tím, že se omezil pouze na správní soudnictví, učinil vše, co od něj bylo možné důvodně očekávat, a jednal v souladu s požadavky čl. 35 odst. 1 Úmluvy. Námitka vlády o nevyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy musí být proto odmítnuta. (§ 155 až 164)

2. K námitce, že stěžovatel zůstal registrován v záznamech státních bezpečnostních složek a k neomezenému přístupu k tomuto záznamu

...

1. b) Hodnocení soudu
2. Soud již zmínil, že lustrační prostředky sledují legitimní cíle ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, zejména ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, ekonomický blahobyt země a práva a svobody jiných (viz Sidabras a Džiautas proti Litvě, č. 55480/00 a 59330/00, rozsudek ze dne 27.7.2004, § 55; a mutatis mutandis, Ždanoka proti Litvě, č. 58278/00, rozsudek velkého senátu ze dne 16.3.2006, § 118). Z výše uvedeného vyplývá, že uchovávaní záznamů bezpečnostních složek minulého režimu nemůže samo o sobě být v rozporu s Úmluvou.
3. Z toho vyplývá, že tato část stěžovatelovy stížnosti je nepřípustná podle čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, a musí být proto odmítnuta.
4. Dále Soud považuje stěžovatelovu námitku, že k jeho záznamu má přístup neomezený počet osob, za námitku obsaženou též v jeho stížnosti týkající se lustračního řízení, kde před vnitrostátními orgány namítal, mimo jiné, že jeho osobní záznam byl zmanipulován a že toto mělo za následek nepříznivý výsledek řízení.
5. K odůvodněnosti

...

2. Hodnocení Soudu
3. a) Zda došlo k zásahu do stěžovatelova práva na respektování soukromého života
4. Soud na úvod připomíná, že mezi stranami nebylo sporné, že rozhodnutím lustrační komise ze

dne 29.9.2010, ve kterém bylo konstatováno, že stěžovatel byl spolupracovníkem státní bezpečnosti minulého režimu, a že následkem toho nesplňuje podmínky pro výkon veřejné funkce, došlo k zásahu do stěžovatelova práva na respektování soukromého života. S ohledem na judikaturu Soudu (viz např. Leander proti Švédsku, č. 9248/81, rozsudek ze dne 26.3.1987, § 48; Rotaru proti Rumunsku, č. 28341/95, rozsudek velkého senátu ze dne 4. května 2000, § 46; Sidabras and Džiautas, citováno výše, § 48-49; a Turek proti Slovensku, č. 57986/00, rozsudek ze dne 14.2.2006, § 91) Soud neshledal důvod pro opačný závěr.

5. Rozhodnutí lustrační komise mělo skutečně vliv na soukromý život stěžovatele. Nejen, že byl propuštěn z funkce soudce Ústavního soudu, ale také mu po dobu pěti let byl zakázán jakýkoliv výkon veřejné funkce nebo funkce akademické, což vzhledem k jeho profesní kvalifikaci a zkušenostem velmi snižuje jeho šance pro nalezení vhodného zaměstnání v soukromém sektoru. Kromě těchto rozsáhlých omezení v pracovním životě lze mezi dalšími následky jmenovat také diskreditaci v očích společnosti a stigmatizaci jako kolaboranta za dřívějšího režimu, a tudíž osoby nevhodné vykonávat jakoukoliv veřejnou funkci. Toto má vliv na rozvíjení jeho vztahů s vnějším světem – ať už v pracovněprávních vztazích či mimo ně – a vytváří těžkosti pro vedení normálního soukromého života a zajištění živobytí. Předmětná rozhodnutí tedy nepochybně zasáhla více než jen stěžovatelovu pověst, spíše mají zásadní dopad na jeho celý soukromý život (viz mutatis mutandis, Sidabras and Džiautas, citováno výše).
6. b) Oprávněnost a legitimní cíl
7. Soud shledal, že rozhodnutí lustrační komise ze dne 29.9.2010 bylo založeno na příslušných ustanoveních lustračního zákona, a konstatuje proto, že k zásahu došlo v souladu se zákonem, jak je požadováno čl. 8 odst. 2 Úmluvy.
8. K otázce legitimního cíle, Soud konstatuje, že lustrační opatření by měla sledovat legitimní cíle, jakými jsou například veřejný pořádek a další. Ačkoliv byla tato opatření zavedena v předmětném státu 16 let po nastolení demokracie, což může dát vzniknout obavám o jejich skutečném čelu, Soud je s ohledem na „margin of appreciation“ (prostor pro uvážení) ponechaný smluvním státům ochoten akceptovat, že zásah v předmětné věci sleduje legitimní cíl ochrany státní bezpečnosti.
9. c) Nezbytnost v demokratické společnosti
10. Jakýkoliv zásah do práva na respektování soukromého života je považován za „nezbytný v demokratické společnosti“, pokud bude shledána naléhavá sociální potřeba a zvláště, pokud je tento zásah přiměřený legitimnímu cíli a pokud jsou důvody uvedené vnitrostátními orgány k ospravedlnění zásahu případné a dostačující (viz například Fernández Martínez proti Španělsku, č. 56030/07, rozsudek velkého senátu ze dne 12.6.2014, § 124).
11. V předložené věci, jak bylo vyloženo Nejvyšším soudem, podle vnitrostátního práva nebylo povinností soudů a dalších orgánů při přezkumu lustračních opatření přihlídnout k tomu, zda nebyl stěžovatel vydírán, aby s bezpečnostními složkami spolupracoval. To bylo zvláště s ohledem na část 4 lustračního zákona, který definoval kolaboraci jako vědomou, tajnou, organizovanou a nepřetržitou spolupráci, zřízenou na základě písemné listiny, se státními bezpečnostními složkami, a proto souhlas či absence výhrad tudíž nebyl nezbytnou podmínkou. Výsledně byly proto námitky stěžovatele a důkazní prostředky v následných řízeních, týkající se jeho argumentů v souvislosti s namítanou absencí souhlasu, soudy odmítnuty jako nepřijatelné.
12. S ohledem na relevantní evropské zásady Soud konstatuje, že za účelem dosažení podmínky nezbytnosti v demokratické společnosti by u lustračních opatření zasahujících do soukromého života osob ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy měla být nějakým způsobem vzata v úvahu okolnost, zda lustrovaná osoba nejednala pod nátlakem. Není úkolem Soudu vyslovovat se k váze, jaká by měla být tomuto aspektu přiznána v předmětné věci. Je dostačující poznamenat, že toto představuje nezbytný prvek při snaze o vyrovnání zájmů národní bezpečnosti a ochrany dotčených lidských práv. Přesto vnitrostátní orgány, včetně soudů, nebyly vnitrostátním právem povolány k tomu, aby se touto okolností zabývaly, neboť, jak předdeslal Nejvyšší soud,

zákonná definice kolaborace podmínku souhlasu neobsahuje a přítomnost či absence nátlaku tak nebyla relevantní pro přijetí a zákonnost napadených rozhodnutí. Z toho vyplývá, že analýza a přezkum provedené vnitrostátními orgány nebyly a nemohly být dostatečně podrobné, aby splnily test nezbytnosti v demokratické společnosti pro účely odstavce 2 čl. 8 Úmluvy.

13. Soud shledal, že zásah do práv zaručených čl. 8 Úmluvy tak, jak vyplynul z lustračních řízení, byl nepřiměřený legitimnímu cíli, o který bylo usilováno. Soud již zdůraznil různé povahy zásahu do stěžovatelova soukromého života. Vláda uvedla, že účelem lustračního zákona bylo dočasné vyloučení z výkonu veřejné moci osob, které spolupracovaly s bývalým komunistickým režimem a kterým se proto nedá plně důvěřovat v demokratické společnosti.
14. Soud ale není přesvědčen, že tento účel je podporován u takových dalekosáhlých omezení v pracovním životě, která, mezi jiným, prakticky znemožnila stěžovateli výkon jeho povolání. V této souvislosti Soud poznamenává, že státem uvalená omezení ztěžující též nalezení práce v soukromém sektoru z důvodu nedostatku loajality ke státu nemohou být ospravedlněna z pohledu Úmluvy stejným způsobem, jako omezení přístupu k výkonu pracovní činnosti pouze ve veřejné sféře (viz Sidabras and Džiautas, citováno výše, § 58; Rainys and Gasparavičius proti Litvě, č. 70665/01 a 74345/01, rozsudek ze dne 7.4.2005, § 36; a Žičkus proti Litvě, č. 26652/02, rozsudek ze dne 7.4.2009, § 31).
15. Nadto byl lustrační zákon přijat 16 let poté, co předmětný členský stát přijal svou demokratickou Ústavu. Přestože opožděné přijetí není samo o sobě rozhodující, může být nicméně považováno za relevantní při posouzení proporcionality zásahu (viz Sidabras and Džiautas, citováno výše, § 60; Rainys and Gasparavičius, citováno výše, a Žičkus, citováno výše, § 33), přičemž každá hrozba, kterou by mohly osoby podléhající lustraci představovat pro nově vznikající demokracii, musí být přiměřeně snižována s odstupem času (viz Soro proti Estonsku, č. 22588/08, rozsudek ze dne 3.9.2015, § 62).
16. Z toho samého důvodu Soud nemůže přehlédnout skutečnost, že v době, kdy stěžovatel přistoupil na spolupráci se státní bezpečností, byl stěžovatel nezletilý, přestože se mohl oficiálně stát spolupracovníkem až po dovršení 18 let. Ačkoliv zjištění vnitrostátních orgánů, podle kterých stěžovatel pokračoval ve spolupráci jako dospělý, jsou pravdivá, jeho styky s tajnou policií byly ukončeny roku 1983, ne-li dříve. To bylo 27 let před zahájením lustračního řízení proti jeho osobě (viz a fortiori, Sidabras and Džiautas, citováno výše, § 60, a Žičkus, citováno výše, § 33). Proto, i s ohledem na povahu spolupráce s tajnou policií, Soud není přesvědčen o tom, že po 27 letech stěžovatel stále představuje takovou hrozbu demokratické společnosti (pokud vůbec nějakou), která by mohla ospravedlnit zásah ve formě pětiletých rozsáhlých omezení jeho profesních aktivit a s tím spojené stigma kolaboranta, které bude muset nést dokonce déle. Je to tak především proto, že se vnitrostátní soudy vůbec nezabývaly otázkou možné hrozby představované stěžovatelem (viz Soro, citováno výše).
17. Ve světle výše uvedeného Soud dospěl k závěru, že zásah do stěžovatelova práva na respektování soukromého života nebyl důvodný ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy.
18. Proto došlo k porušení tohoto článku v předmětné věci.
19. POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

...

1. Újma

Stěžovatel požaduje 30 000 eur (EUR) z titulu náhrady škody, neboť se jedná o částku, kterou by si vydělal, kdyby nebyl předčasně propuštěn jako soudce Ústavního soudu. Vláda považuje stěžovatelův požadavek za nepřiměřený. Soud neshledal žádnou příčinnou souvislost mezi požadovanou částkou a konstatovaným porušením práva. Poukazuje na to, že nelze odhadovat, jaký by byl výsledek lustračního řízení, kdyby nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Mitrinovski proti Bývalé

jugoslávské republice Makedonii, č. 6899/12, rozsudek ze dne 30.4.2015, § 56). Nadto Soud neshledal porušení čl. 8 Úmluvy proto, že byl stěžovatel propuštěn ze své funkce soudce Ústavního soudu, ale s ohledem na to, že uvalená omezení nepříznivě ovlivnila jeho kariérní vyhlídky (viz Rainys a Gasparavičius, citováno výše, § 46). Soud proto stěžovatelův nárok odmítl. Na druhou stranu Soud konstatuje, že stěžovateli náleží náhrada nemajetkové újmy, a z toho důvodu mu přiznal částku 4 500 EUR a případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit. (§ 193-196)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost týkající se lustračních řízení za přijatelnou a zbytek stížnosti za nepřijatelný;
2. Rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy vzhledem k nedostatku přístupu k soudu;
3. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy vzhledem k celkové nespravedlnosti lustračních řízení;
4. Rozhoduje, že není nutné se zabývat stěžovatelovými zbývajícími námitkami podle čl. 6 Úmluvy;
5. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy v rozsahu, v jakém se týká lustračních řízení;
6. Rozhoduje, že není nutné se zabývat stěžovatelovými zbývajícími námitkami podle čl. 13 Úmluvy;
7. Rozhoduje,
8. a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky
9. i) 4 500 EUR (čtyři tisíce pět set eur), a případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, za nemajetkovou újmu;
10. ii) 850 EUR (osm set padesát eur), a případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, za náklady řízení;
11. b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení bude stanovená částka zvyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body.
12. Zamítá návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění ve zbytku.

(Zpracovali JUDr. Pavel Pavlík a Mgr. Klára Pawliková)